

ИЗЛАЗИ
УТОРНИКОМ, ЧЕТВРТКОМ
И НЕДЕЉОМ

ЦЕНА

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИН.
ИЛИ 1 КРУНА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ
СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ И
ИНОСТРАНСТВУ

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати
Стеви М. Веселиновићу
проф. богословије

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА НЕ
ПРИМАЈУ СЕ

РУКОПИСИ НЕ ВРАЋАЈУ СЕ

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У МАТЕДОНСКОЈ УЛИЦИ
БР. 6

БРОЈ 10 ПР. Д.

УРЕДНИК: ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ

БРОЈ 10 ПР. Д.

НЕ ПОМИШЉАЈ НА МЕ...

Не помишљај на ме у тренутку среће
Што варљиво сине кроз просторе тајне;
Идућ' за њом срећна, тражећи још веће —
Не помишљај на ме!

Ти ми срећна буди, кад ја среће немам,
Па ме задовољна и грди и куди;
Па и кад се новим невољама спремам
— Ти ми срећна буди!

Онај који пати срећном само смета;
Патник ће крај њега као прекор стати,
Срећном је ко трње крај нежнога цвета
Онај који пати.

Ти се мене сети када туга дође,
Кад са патње треба, кад срећа одлети.
Хоћеш ли да туга подељено прође,
— Ти се мене сети!

Р.

НАПУШТЕНИ КУТАК

Н О В Е Л А

написао
П. Ј. ОДАВИЋ

(свршетак) (3)

„Ја, учтив, ваљда што се издире на твоје старе тетке... Ал чекај, рећи ћемо ми Ђоки (то је био Олгин отац), да ти забрани да пушташ у кућу овако неучтиву дерлад... Ја га лепо питам, а он се издире као на мечку“...

Та ми њена реч дође као поручена

Да си само као мечка рекох јој, а сав сам дрхтао од љутине, била би још лепа и добра, ал ти, ти си прави мајмун, јеси чула! онај ружни, прљави мајмун.

„Хоћеш се вући напоље, лоло један“, крештала је она промуклим гласом, и као да хтеде да се дигне, али пошто јој је свакако добро било и у оном углу миндерлука, из којег је, скупуљена у клупче, вирила као миш из рупе, то се брзо предомисли, и само подиже руку претећи ми.

„Нећу; ја ћу да седим овде догод ме Олга трни, одговорих ја опет онако вичући; јер ово је њена кућа, а није ваша; и кад ми она каже да одем ја

ћу ићи, а с вама нећу ни да говорим, с вама, који дођете не да утешите Олгу, но да је расплатете... Ал чекајте, рећи ћу ја то њеном оцу па ћете га запамтити; јер, ви знате, он уме и да бије...“

Немајући никаква оруђа којима бих се борио против њих, то сам рекао тек колико да их ма чим заплашим, и да их уверим како њу отац воли; а у ствари веровао сам, да ће њен отац пре држати страну њима но њој, својој кћери.

А тако је нешто морало и бити судећи и по томе, што бабе, које су дотле ретко долазиле, од једном учесташе. Мало, мало, па тек ето их, и то обично заједно, пошто се јамачно договоре. Па онда некако се променише: дођоше као оно људи, којима се повери каква важна мисија, и коју они с некаквим достојанственим самопоуздањем примају и отправљају, верујући у добар успех, а само с тога, што је то њима поверено.

Та околност пак учини, да нисам више нишао Олгиној кући с оним задовољством, управо с оном радошћу, с којом сам дотле одлазио, и због тога почех изостајати.

Олги је то одмах пало у очи, и питала ме је, да ми нису забранили да јој и даље одлазим. Рекао сам јој да то није, али да јако мрзим њене тетке. „Па и ја их не волим“, рекла је она на то, „и баш с тога требао би да дођеш; много сам слободнија но кад сам сама“.

Сећам се како су ме те њене речи пријатно потресле. Ја сам из њих прочитао како ме она већ сматра као човека, и наравно, то ми је јако годило. И од тога дана с бабама сам био управо дрзак. Редовно сам започињао кавгу с њима и ништа их се нисам бојао. Кад оне привикну на мене и скоче да ме бију, ја утечем, па чим се смире ја опет уђем; а било је дана кад се то по неколико пута понављало.

Али у колико сам ја био дрскији према њима, и нисам им, тако рећи, дао да се смире, у толико је Олга била све мирнија, све тиша. Једном ми, пита више, рече, да не дирам више бабе, што је мене прилично изненадило.

Шта се то морало десити у њеној души да се од једном тако промени и умири, нисам знао, тек било ми је криво, што да ма и једном рекне коју

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

у корист баба, кад сам ја у својој детињој души инстинктивно осећао да су јој те бабе непријатељи, и да јој само о злу могу радити. И као што смо доцније видели нисам се преварио: оне су толико говориле њеном оцу да треба што пре да се жени, да се он на послетку решио на то и обрекао им да ће се оженити.

Ја то дуго нисам знао а и после сам дознао сасвим случајно. А ево како је то било.

Једног вечера, пошто сам дошао из школе, дигнем се да идем Олги. Време је било суморно, тешко, као што је обично пред кишу. Густе, сиви облаци тромо су се кретали и били су тако ниски, да ми се чинило као да ће се процепити о тороњ наше цркве. Кад сам био близу кућице погледам, а на кућици крило једног прозора отворено и видим Олгину главу, а испод прозора стоји човек и разговара с њом, човек којег дотле никад нисам видео, и који ако је имао највише до двадесет година. Чим сам то видео ја станем па како сам био испред једне рабатне тарабе, а баш уз старо једно велико дрво, ја се привучем дрвету, скријем се иза њега и ту се притајим. Зашто сам то урадио и дан дањи не знам. Олга ме је волела као рођеног брата, а и ја њу тако исто, и онда од куда од једном у меня то неповерење према њој, да се ето скривам и да је шпијунисем?!...

Они мене нису видели, јер су и даље стојали и продужили разговор, док сам им ја могао сваку промену на лицу пратити.

Олга је била врло озбиљна и мало је говорила, док је он непрестано говорио, и као да јој је нешто доказивао, и уверавао је јамачно о истинитости својих речи, што се од прилике могло закључити из оних његових карактеристичних покрета руку и израза лица.

После тога није дуго трајало а он јој пружи руку у знак праштања. Она му не даде одмах своју руку, но као да остаде промишљајући, и тек кад он још мало више диже руку к њој, она онда лаганим покретом спусти своју руку у његову. Држећи је тако, он јој још нешто рече, и пошто је затим брзим покретом пољуби у руку, што њој, колико сам могао приметити, није било право, опрости се и оде, а Олга одмах затвори прозор.

Постојао сам још мало бојећи се да она не буде још на прозору па се онда вратим истим путем којим сам и дошао, нестрпељив да то вече и ноћ што брже прођу, јер сам се надао да ћу сутра дан кад одем к њој, морати приметити какве промене у њеном понашању. Али сам се преварио. Кад сам сутра дан отишао к њој, она је била она иста Олга с којом сам се само дан раније растао. На моје, у напред спремљено, питање: да јој нису тетке јуче долазиле, одговорила је, да нису. „А и нико други није долазио?“ „Нико“ сасвим хладно одговори и погледа ме тако, да сам ја тај поглед разумео: питала се да ли случајно ја не знам за њен јучерањи састанак.

Тако сам дознао да Олга крије нешто од мене, што ме је непријатно дирнуло. Помисао, да је у очи

тога дана кришом говорила с неким младићем, вређала ме је.

Ја сам дакле био љубоморан, и толико сам био узбуђен, да ми је чудо што јој још тог истог дана нисам рекао: како ја све знам. како сам ја све видео, — после чега, наравно, не бих јој могао и даље ићи.

Али што јој нисам рекао она је приметила на мени у току неколико првих дана. И једнога дана, јер ја сам јој и даље одлазио, надајући се, да ћу сваког дана можда нешто ново дознати, — пошто ме је прво мало помиловала, сасвим нежним и тужним гласом запита ме: „Шта, зар ти више не волиш твоју Олгу?“

Те њене изненадне речи толико ме потресосе, да сам осетио како ми се сузе свртише у очима али, по оној познатој тврдоглавости детињој, стегох се, оћутах и даље остадох миран прелиставајући неку књигу што је била преда мном на столу.

„Зар ти, болац, није жао“, настави она, „ти бар знаш да је твоја Олга несрећна, да њу нико не воли осим тебе“.

На те њене речи, кајање, које је и дотле било јако, савлада ме, и приљубљујући се уз њу, почех тихо да плачем.

„Немој, немој да плачеш“ рече ми она пошто је и сама донекле са мном плакала, „ја сам знала да си ти добро дете и да ме волиш; јер знаш како ми је тешко овде: ја немам никакве радости“.

„Ја знам,“ рекох јој кроз сузе.

„Ал ћути“, продужи она „немој више да плачеш, можда ово неће још дуго трајати“.

Нисам разумео шта је тим хтела да каже. Она је видела да се питам: шта ли је тим хтела да ми каже, па зато настави:

„Мој се отац скоро жени, ти то и не знаш... Тетке му нису дале мира догод им није обећао да ће се оженити чим прође година од смрти материне. То су ми оне саме ту неки дан рекле; али ја то нећу дочекати; ја ћу отићи одавде пре но што она дође..“

„А где ћеш да идеш? питао сам је ја зачуђен.

„У своју кућу“. — „А где је то?“

Она ме погледа и рече:

„Ја ћу се скоро удати.“

„Је ли за оног човека што је ту неки дан разговарао с тобом на прозору? о те ми се реч у том тренутку изненађења, за што сам се одмах покајао, али је већ било доцкан. Бојао сам се да ћу јој тиме дати повода да се наљути на ме, и да види да ја баш нисам тако добро дете, кад сам је ето чак и шпијунисао.“

Но, на моје велико изненађење, она ми сасвим хладно одговори:

„Јест, за њега, а зар га ти познајеш?“

„Видео сам га само једаред одговорих јој.“

„О, да знаш само како је он добар,“ поче она „и како ме воли. И он је живео у истом месту где и ми пре но што смо дошли овде. Био је тамо учитељ, па је и он сад скоро премештен... Каже ми да је молио да га преместе чим је чуо да ми је мајка умрла, јер је знао, вели, да никога немам, пошто ми је отац рђав човек, па је дошао да ме он чува“...

Рекав то, као да се присети нечему, па рече :

„Ал ти нећеш то неком казати, је ли?“

„Нећу,“ с пуно збиље одговорих ја.

„Ко зна,“ продужи она, „шта би могло да буде кад би отац, или кад би тетка дознале за то! С тога сам, видиш, и постала овако мирна према њима, само да ништа не примете... Ал' кад једном одем, ја им се жива нећу више враћати.“

Пријатно дирнут том неочекиваном новошћу, и срећан што ће се на тај начин доскочити и бабама и њеном пијаном оцу, ја је само заштах: а кад ће то да буде? „Скоро“ одговори она...

И било је скоро. Није прошло ни месец дана, а она се једног дана на јутрењу венча с учитељем.

Њен отац који је истога дана дознао да се венчала, ни главе није обрнуо на то, шта више, изгледало је да га је тај корак његове кћери пре обрадовао не растужио. У то доба алкохол га је све више савлађивао.

Ето тако је она оставила свога оца и била срећна. Кад сам им први пут отишао, а то је било убрзо после венчања, нисам је чисто могао познати, толико се била променила: постала је ведра и весела. Говорила ми је како је срећна, и како ни мало не жали што је оставила оца. Њена покојна мајка мучила се поред њега, па није право да и она поред њега страда.

Њен муж, који је такође ту био, врло ме пријатно прими. Помилова ме два три пут по образу, и смећећи се запита Олгу: „дакле то је тај твој велики пријатељ?“

Био је висок, лепо развијен човек. Имао је мале, прне брчиће и велике црне очи, у којима сам ја инстинктивно, дакле баш с тога што сам био још дете, у пркос његовој пријатности, осећао неку хладноћу. Због тога, и поред најбоље своје воље, нисам могао да му се одмах предам свом својом детињом душом, као што је то било с Олгом.

Тај први утисак није се ни доцније променио, пошто сам имао прилике да се опријатељим с њим.

У прво време кад год сам им отишао и он је био тамо и обично је проводио време с нама, а нарочито са мном, баш као да ми је био какав мало старији друг. Али доцније све сам га ређе затицао, тако, да у брзо дође доба да га никад код куће нисам налазио, нити је долазио кући догод сам ја био тамо.

Неколико пута питао сам Олгу где је Никола, тако јој се муж звао, и она ми је обично одговарала да има посла, па зато доцније нисам ни питао за њега, што је јамачно и учинило да ми је постао са свим индиферентан; и ако га нисам мрзио, могу слободно рећи, да га баш ни мало нисам волео.

И тако прође више месеци. Једнога дана опет нађем Олгу саму. Није чула кад сам ушао у предсобље, и кад сам отворио врата од собе, она се брзо диже, погледа у ме и поче брисати очи. Видох да је плакала. Запитах је што плаче, али ми она ће хтеде рећи. Дуго сам мислио шта ли то може бити, док ми на послетку не паде на памет њен отац. Ко зна, мислио сам, можда је он узрок њеном плачу;

јер, дабоме, он је неће оставити на миру; он је мора гонити; он јој се мора светити и њој и њеном мужу, зато што је утекла од њега.

Баш сам премишљао о томе, кад, а врата се од собе отворише, и, на моје највеће изненађење уђе — њен отац. Да је гром у тај мах у кућу ударио, чини ми се, не бих се више уплашио. Кад га угледах дође ми да вриснем. Срце ми поче ударати као у највећем страху; ноге као да ми се осеконше, јер видех да ми нема спаса, да му никако не могу утећи, а према ономе што сам чуо и мислио о њему, тврдо сам веровао да је дошао да нас побие, па само викнух: „Јао Олга, твој отац,“ и притрчах к њој.

Али, какво грдно разочарење! Место ма каквог напада, место ма какве опоре речи, он приђе Олги, која га је све дотле зачуђено гледала, и скоро плачним гласом рече јој: „Олга, сине мој, ево дошао ти је отац да те походи; твој грешни отац, јер је чуо да си несрећна, а зна, жалосник један, да те нема ко походити ако те он не походи...“

Не беше још ни изговорио те речи, а Олга га ухвати за руку па је узе љубити и поче се гушити у плачу.

„Јао, тешко мени несрећнику“ продужи он кроз плач, „ја сам једини узрок твојој несрећи, ја, ја...“ Говорећи то ударао се песницом у прса. „Од куд си ти и могла знати какав се демон крије у њему; од куд си ти могла знати да није злато све што сија, и да су лажне биле све оне слатке речи, којима те је морао обасипати... Није прошла ни година дана а он те већ сасвим напустио, и има још образа да прича како си ти узрок томе, како га не разумеш јер си проста и глупа... Она глупа, паметно и добро дете моје...“

Рекав то сузе га загушише, саже се над Олгом, обави је рукама, и тако заједно с њом, горко плакаше.

Ја сам стојао као скамењен. Испрва нисам знао шта све то значи, али ми његове последње речи све објаснише, и тако сам разумео и малопређашње сузе Олгине, које је хтела да сакрије од мене, и то, што у последње време нисам никога никад код куће налазио. „Дакле она је несрећна,“ мислио сам гледајући је пун неког неописаног страха и туге.

Том приликом дознао сам и то да јој се отац није оженио и да је оне две бабе, које су га наговорале на то, истерао из куће и забранио им да му више смеју долазити. Значи, да је тих дана наступио код старца некакав душевни обрт; да му се окорело срце, јамачно због несрећне судбе његове кћери, на послетку откравило, и да га је кајање савладало.

Некако у брзо после тога ја се опасно разболем, и кад сам се предигао и отишао Олги, рекше ми да се отселила. Ја се онда вратим кући и поплнем се на зид, верујући да је можда опет дошла своје оцу, и да ћу је тамо видети. Кад, а на кућици врата затворена, на прозорима нема завеса, на

двориншту нема пилежи, јер је међутим раније увек било, а код дрвљаника само иверје а ни једног дрвета.

Одмах сам помислио да је заједно са оцем отпутовала некуд, и нека туга сави ми се око срца. „Ко зна.“ мислио сам, „ја Олгу више никада нећу видети.“

И то прво осећање, и та прва мисао нису ме преварили: ја нисам Олгу више никад видео. Знао сам само да је отпутовала некуд у унутрашњост и то је било све.

* * *

Кућице у којој сам се познао с Олгом више нема, порушена је. Само онај исти празан простор и онај исти зид око њега, стоје још и дан дањи онакви какви су некада били. Међутим све се остало изменило. Моје је детињство далеко отишло од мене, јер ме од њега растављају више од тридесет година.

Па ипак, и данас још кад прођем поред тога места мени срце чудновато задрхти и увек ми се чини, као да са оног напуштеног простора чујем некакву тужну песму, и као да видим уплакване очи Олгине. То лепо, невино доба мога детињства поново се створи преда мном, јасно до ситница, баш као да је јуче било, и дође ми да плачем, да горко плачем.

БРОД

— М. Ј. ЛЕРМОНТОВ —

По пучини океана брод усамљен тихо броди,
А над њим се дри и мрачан у колуте облак своди.
Зашто ли се улутно у далеке ове стране?
Што л' остави пред'о мила и заносне летње дане?

Бес и хука... Силни ветар о катарку бесно бије
И с фијуком и силином он је ломи, криши, вије...
Та он мира и не тражи, за тишином он не жуди
И од среће он не бега, но за срећом својом блуди.

И ма да је некад над њим заносљиви лахор њарк'о
И грејало, са заносом, умиљато сунце јарко, —
Опет он је мрачан, сетан и у бури тражи среће
Као да је ту покоја кога никад наћи неће...

Београд, 1898. год.

БОРИСЛАВ.

ГДЕ ПОМОРАЊЦЕ ЗРУ

од

Н. А. ЉЕЛКИНА

(наставак)

П

Toulon, Cannes, Monaco, Menton, Ventimille! узвикује неким жалостивним гласом железнички стражар, набраја-

јући главне станице, куда ће воз проћи, а у руци држи звоно и удара у њ.

Гарсон живо забележи, пред Николајем Ивановићем, трошак. Николај Ивановић нестриљиво млатара новчаницом од педесет динара, па довикује жени и сапутнику:

— Ух, одошћемо! Ах, отићи ће воз! Трчите бар ви што пре те заузмите места.

— Таман! Да ми заузмемо места без тебе и отпутујемо! одговори Глафира Семјоновна, па етаде журити гарсона: „Пљу вит, гарсон, пљу вит.“

А овај опет стара се да је утеши тиме како још има времена до поласка воза.

— „Нон, нон, ну савон“ шта то значи. Због тога проклетога рачуна једва смо ускочили на воз у Лиону, и ја сам у оној хитњи и хаљину расцепила! вели Глафира Семјоновна келнеру руски. — И још добро би што ме услужни кондуктер око паса ухвати и гурну у куце, иначе би заста остала на станици.

— Ah, madame! осмехну се келнер.

— Шта мадам! „Пљу вит, пљу вит“. И ти опет, Никола Ивановићу, заседнеш као да ћеш боб садити, место да се зараније разрачунаш! — корела је она мужа.

Рачун је свршен. Гарсону је плаћено и дато „на чај.“ Носач у плавој блузи одавно стојаше пред путницима, с пртљагом у рукама, и очекиваше их да се крену вагонима. Сви потрчаше за њим. Иван Кондратијевић је вукао своју грдну јастучину и боцу црнога вина, што је за пут спремио.

Les russes... рече неко за њима.

Чујеш ли, Никола Ивановићу? Ево, и француске браде носимо, и опет познају да смо Руси! проговори Иван Кондратијевић.

— А како и не би: познају, брате, по твојем јастуку. Требао си још и перину собом повући! Осим Руса нико с толиком јастучином овуда не путује. Истина, и ми смо први пут кроз иностранство собом јастуке вукли, али, кад смо се нацивилизovali, бацили смо то.

У томе седоше у куце, и оназице да се није имало потребе тако журити: цуних пола сахата још беше до поласка воза. О томе се известише кад се Глафира Семјоновна погрешним француским језиком обрати кондуктеру, и кад овај, ради објашњења, подиже кажинут, и претом друге руке одели од њега половину.

— Господо! Гарсон је истину рекао: ми имамо још пола сахата до поласка — изјави она својим сапутницима.

— Ама шта ти? узвикну Николај Ивановић. Овако се мени допада: не трчати на врат на нос. То је, управо, руски. Ето сад бих тркнуо до бифеа да узем оно по флаше коњака, што преостаде, и што у оној хитњи заборависмо понети!

— Не треба. Седи, где си—ту си. Ето, имаш поред себе флашу црнога вина.

Испред вагона продаваху новине, и провозише у особитим колицима мале јастучиће с натписом: „les oreillers“, што стајаху по један франак.

— Где, с каквим јастуцима Французи путују, показује Николај Ивановић Иваану Кондратијевићу. — Куце га за франак, преноће ноћ, и онда га оставе у вагону. А ти вучеш собом по целој Европи јастучину од шест килограма.

— Шта да радиш кад ти жена наметне тако странну јастучину, одговори овај. — „Узми, вели, узми. После ћеш се радовати што носиш. Прилези у вагону и сети се жене.“

Глашира Семјоновна прочита натпис на колицима с јастуцићима и рече:

— Е, гледај ти сад: нама су у пансиону говорили да се јастук француски назива „кусен“, а овде га зову „ореље“. Ено натписа „ореље“.

— Цивилизација је овде сасвим друкша, па је с тога тако, одговори Николај Иванович. — Овде су речи углађене, помодне, а код нас још влада стари начин. Па ето и у нас, у руском, има разлике. Узмимо капу. У Петрограду она се цивилизованим језиком зове „фурашка“, а отици у Углич, или у Љубин — „картуз“.

И кад изрече ово, он скиде капу с главе а из џепа извади меку путничку шећу, те је натуче на главу.

— Никако ми не иде у главу, Иване Кондратијевићу, што ти не хтеде купити себи оваку путничку калицу! И лепа је, и јевтина, и спретна.

— То је чивутска шена. И онда, одгуд бих могао ја, руски, православни трговац...

— Па и ја сам, ваљда, руски, православни трговац, па сам је опет купио и носим:

— Е, ти си друга ствар. Ено, у Паризу си јео срж од ракова, сркао супу од корњаче; а ја то са свим не желим.

— Их, особењаче! Кад си већ пошао у иностранство онда мораш и цивилизација заграничној подражавати. Иначе, зашто би и ишао?

— А ђаво би га знао зашто! Ето и сад не могу да дојмим зашто сам се управо, кренуо у иностранство. Кад сам уз месојеђе био код тебе на блинама¹⁾, ти си ме обрлатио: „Хајдемо, на хајдемо, размотрићемо све заграничне механе, видећемо и како сардине праве“. А ја онако пијан пристанем, пружићемо један другом руку и људи нам пресекоше; после нисам хтео ударити од речи, јер сам трговац од речи. Просто на просто треба рећи, да сам пијан пристао и пијан пошао.

— А зар се теби не допала у иностранству? Видиш, ти си већ био у Берлину, видео си и Париз...

Иван Кондратијевић се замисли, па рече:

— То јест, како да ти кажем... да је добро — добро је, само је некако и сувине бурно и неспокојно. Журимо се као на пожару. Покоја никаква нема. У нас је, код куће, што се тога тиче, много боље.

— Ах, пука простачино!

— Чекај... Зашто велиш „пука“? Овде није онај поредак. Видиш, сад је велики пост, а ми мрсно једемо. Нити имам купала, ни црнога хлеба, ни јагњетине, ни гљива, нити наших колача. Чаја, ево већ две недеље што не пијемо како ваља, јер какав је то чај, кад се спрема без самовара!

— Да, овде је чај рђав и не умеју да га заваре, додаде Николај Иванович. — Или га залију непреврелом водом, или — кад прекини.

— Е, ето видиш. Па какав је то чај? Пијеш га а не осећаш никакве сласти.

— Али зато је кава добра, примети Глашира Семјоновна.

— Која вајда: ја каву пијем само на Божић. Не, брате, зажелио сам се куће, и то — јако зажелио. Па и о жени се мисли, о дечурлији, о послу. Разуме се, ја сам оставио

старијега калџу да мотри на дућане; али, и тај старији калџа — грешан је човек. Он је себи до сад подигао двокатну кућу у селу. Двокатну кућу од дрвета и то тако рећи, ни из чега. А кад је он поред мене намлатио паре за дрвену кућу, без мене ће и за камену кућу намлатити. То знам, јер сам и сам јео калџенски хлеб.

— Остави се тога! Где је хлеба ту је и мрва.

— Оставићеш се тако свега. Не, ја сам ти се куће грдно зажелио. Верујеш ли, да и у сну сневам те жену, те кућу, те дућане.

— Ама, зар би ти сад пристао да се вратиш кући, не видећи Ницу, па Италију?

— Те још како! На све бих плуноу и полетео правце кући; али како ћу сам, кад речи француски ни немачки не знам? Не знам кроз које бих градове ишао, не знам чак ни то, где се сад налазим.

— У Марсељу, у Марсељу си сада.

— У Марсељу... Ти си ми ето сад рекао, али ја ћу то одмах заборавити. Која ми је вајда и да памтим име, кад не знам је ли то даље од Петрограда него Париз, или је ближе? Ех, понели су ме с вама ђаволи!

— А што се ви, Иване Кондратијевићу, грдите? То је од ваше стране, пред дамом, врло неучтиво! одазва се Глашира Семјоновна. — Нико вас није понео, него сте сами с нама пошли.

— Дабогме! Пошао сам сам. Али нисам пошао при чистој свести. Пошао сам пијан. А ви сте знали, па ми нисте казали, да је оволика даљина. Ја сам човек прост; мислио сам да је та Италија негде близу, а ви ништа не кажете... А то није лепо...

— Лажете ви! Ми смо вам баш казали, да је пут далек и да ћемо путовати више од месец дана, пресеке га Глашира Семјоновна.

— Е—ех! уздану Иван Кондратијевић. — То јест, кад би ме ко, макар у балону, пренео сад из овог краја кући, у Петроград, на Клински проспект, — без речи бих му дао хиљаду рубаља! И не хиљаду, већ хиљаду и пет стотина бих дао! — Ето, колико ми је све додијало и колико ми се прохтело да сам код куће.

Сказаљка на часовнику ближила се већ поноћи.

— En voitures! (Напред) командује шеф станице.

— En voitures! прихватише кондуктери, затварајући врата на вагонима.

Воз се крену на пут.

(Наставиће се.)

ТРИ ПРОБЕ СТРПЉЕЊА

— Bülow —

Некада је живео у Мантови један племић, по имену Алоизио, из куће Каноса. Грађани мантовски су га веома ценили и поштовали. Његова трпеза је увек била пуна гостију, добрих пријатеља. Већ му беше шездесет година, а још је био момак. Неколицина његових пријатеља почеше га наговарати да се ожени. Он се дуго и дуго размишљао док се решио, и на послетку је испунио жељу својих при-

1) Блине су брашњенице особите врсте; једу се уз месојеђе с мислом

јатеља. Жена, која му је у део пала, зваше се Лукреција; била је лена, племићског порекла и још довољно млада да може имати деце.

Алоизио, ма да већ беше у годинама, био је доста леп и наочит човек, али за Лукрецију не беше више млад и довољно снажан. Она се због тога пожали својој мајци и рече јој отворено, да она више тако не може живети без љубавника.

Мајка јој беше поштена жена, која је своје мужу целог века остала верна, те се упрепастила, кад је чула те речи из уста своје кћери. Та ју је дудорија веома разгневила, те јој је представила опасности, којима би се таквим поступком изложила. Али све то беше узалуд. Лукреција ју је молила и преклињала, да јој нађе пута и начина, да своје зло лечи, а да част не повреди. — У противном — рече она — бићу принуђена, да на коцку метнем свој живот и своју част, јер више не могу подносити жар што ме сагорева.

Мајка очајаваше, кад је чула одлуку своје кћери. Хтела је јадница од туге да свисне. Кад је на послетку видела да њени савети ништа не помажу, покуша још једно и рече: — Кћери моја! ти си дакле баш решила да прекинеш свету брачну везу и да изневериш свога мужа. Ја више немам речи, да ти кажем, колико ме то чини несрећном. Али пошто је ту у питању твоја част и твој живот, морају се предузети мере, које ће задовољити твоју унутрашњу страст, а да не нашкоде твој добром гласу. Пре свега дакле потребно је, да изабереш љубавника, који неће бити какав зелен младић, већ паметан, ћутљив човек. За тим се мораш чувати, да се не повериш више ни једном човеку.

— Ја сам своје око већ бацила на једног човека, који је за наше циљеве да не може бити бољи, одговори Лукреција. Он је у својим најбољим годинама и сви га овде у кући сматрају за свеца. То је онај ђакон, о коме мој муж има тако добро мишљење, да је намеран да ми га узме за исповедника. Он ме је више пута тако погледао, да сам ја увидела, да ми је наклоњен, и веома бих се вараала, кад би мислила да ме он не воли.

— Ја, кћери, немам ништа против тог човека, и ако је ђакон. Али припази да не пренаглиш; стрпи се за неко време. Најпре опицај било свом мужу и добро мотри, како ће се понашати, кад му начиниш какву лакрдију.

У Алоизијевом врту расла је лена лаворика коју је он својом руком засадио. Та лаворика се беше за неколико година дивно разгранала, те је Алоизио њене гране уплео и начинио леп хладњак, под којим се могло удобно седети и на највећим жегама. Ту је он своје пријатеље лети угошћавао, а и сам је под њим за време великих врућина часове проводио. Лукреција је знала, колико је то дрво њеном мужу драгоцено, па да би испитала стрпљење свог мужа, науми да то дрво посече. Једнога дана, кад је он с неколицином пријатеља био у лову, зовну она вратара и нареди му, да лаворика одмах посече. Вратар се дуго противио; али она је наваљивала све дотле док није њену заповест извршио и дрво на ситне комадиће скресао, које му је наредила да на таван однесе.

Кад се Алоизио вратио из лова, ушао је право у своју собу, да се пресвуче. Лукреција се правила, као да се око њега брине, те одмах нареди да се донесу дрва од сасечене лаворике и подложи пећ. Њен муж зачуђено погледа

у исечено лаворово грање, и не слутећи, с кога је то стабла. Кад је отишао у врт, видео је, шта је било од лене лаворике, и то га је тако ражљутило, да у мало није изгубио стрпљење.

Па ипак Лукреција је била толико дрска, да у том тренутку ступи преда њ насмешена лица.

— Голубе мој, рече му она, ја сам заповедила, да се лаворика посече, па ако хоћеш да тај чин казниш, мораћеш свој гнев на мени искалити. Ни на ум ми није пало да те врећам, већ сам то само учинила, да ти уместим. Ми нисмо имали у кући ни једне суве иверке, а како је од неколико дана захладно помислих, да ће ти требати, кад се вратиш из лова, да се огрејеш. Лаворика, као што и сам знаш, упали се одмах, па била зелена или сува, и из тог узрока наредила сам вратару, да то дрво обори.

— Ти си учинила врло велику погрешку, одговори Алоизио, и ја не могу готово ништа друго да мислим, но да је то урађено у рђавој намери. Зар није било никаквог другог начина, да се дође до сувих дрва, но да се обара дрво, које сам волео више но цео остали врт? Међу тим ствар се сад више не може поправити, и тако ми сад не остаје ништа друго, но да те опоменем, да ми одседе никад више ниси учинила такву будалаштину. Тако што тешко би ти више опростио.

Лукрецији то не беше довољно. Она је требала да стрпљење свог мужа испита и на други начин. Алоизио је имао једну кучку, коју је веома волео. Мајка рече кћери, да то није довољно, да се њен муж с једним дрветом испита; више има вероватности, да ће се жешће наљутити, кад изгуби своју верну кучку Флорину. Лукреција обећа, да ће учинити све да до циља дође.

Једно после подне, кад је Алоизио с њеним својим пријатељима био изашао изван куће и Флорину одвео са собом, нареди Лукреција да се соба намести што лепше а постељу покри врло скупоценим чаршавом. За тим обуче своје најлепше одело, и с књигом у руци, седе да очекује свога мужа.

Кад се Алоизио вратио, седе са својим добрим пријатељима крај ватре, јер је на ноћу било кишно и хладно. Кучка, онако блатна, скочи на постељу и умрља нео лепи чаршав. Лукреција се чинила невешта, као да то не види. Не прође много, а кучка скочи, и умиљавајући се, пропе се на Лукрецијину скупоцену хаљину, коју умрља као и чаршав. Док би тренуо оком, дочена она из руку свог мужа мач, који је он у тај мах својим пријатељима показивао, и на два три места прободе јадно псецо, да је одмах остало мртво.

У Алоизију настаде борба. Кад се она за своје дело етаде извињавати тиме што ју је псецо умрљало, заповеди јој он да ћути, и само јој рече: да она узима и сувише велику слободу. — Ти и не мислиш ни о чем другом, рече јој он, него како ћеш ме увредити; али буди уверена, да своју намеру нећеш постићи. — С тим речма сврши с том ствари и поче с пријатељима разговор о другим предметима.

Пошто је Лукреција известила мајку о том другом недељу, рече јој матрона: — Ни то није довољно, да би се могло оцелити стрпљење твог мужа. Ти мораш на још који начин да га доведеш до гнева. Ако ти и тај последњи покушај испадне за руком, онда ћу ја већ гледати, шта би се могло за тебе учинити. — Добро, мајко, рече Лукре-

ција, учiniћу и тај последњи покушај; али се надам, да ћеш ми после тога бити на руци.

Приближавао се Алоизијев рођен-дан. Алоизио је имао обичај, да на тај свечави дан приреди за пријатеље и сроднике леп ручак. Лукреција је с нестрпљењем очекивала тај дан, јер је намеравала да на њ, по трећи пут, учини грех противу свог мужа.

Чим су гости поседали за сто, закачи она један крај од чаршава за кључеве, који су јој висили о појасу. Кад је то учинила скочи на један пут са свог седишта и потрча као да тобож нешто узме, те повуче за собом чаршав тако, да се све, што је било на столу, сруши на земљу. Представите себи како ли је било Алоизију у том тренутку. Тако што морало би да разгневи чак и једног Соломона! Он је био веома узбуђен. — Друштво га је молило да свој гнев утиша. Ствар се преврну у шалу, и после неколико тренутака тај случај је тумачен прекомерном домаћинском пажњом према мужу. Јер, кад ју је он упитао, за што је устајала, она му је одговорила: да је устаја за то, што је опазила да он нема ножа, па је хтела да му га сама донесе. Сви су се гости чудили тој лепој пажњи према мужу и опште је било мишљење, да је Алоизио најређењији муж у Мантови.

Алоизио, који је био веома поштен човек, радовао се, кад је видео, како су гости после онакве непријатности постали расположени, те је и сам гледао, да ствар представи са шаљиве стране. Он нареди, да се сто поново постави, а јела је било доста, те се ручак могао наставити, као да ништа није ни било. Расположење међу гостима бивало је све веће, а и Алоизио се чинио, да је весео као и други.

Али он није могао да заборави угурсузлук своје жене. Лаворика и Флорина беху му још у свежој усмени. Он је назирао да Лукреција иза тих својих погрешака крије неку тајну.

Међу тим Лукреција је држала, да је добро учинила и своју намеру потпуно постигла. Она је већ пливала у радости, што ће после разних искушења моћи без бојазни да изабере љубавника. Али кад је сутра дан хтела да устане из постеље, заповеди јој Алоизио, да не устаје. — Ја сам имао прилике, да већ од неко време опазим, рече јој, да ти у себи имаш и сувише крви, те сам с тога решио, да дам да ти се мало пусти. Ти сваки дан чиниш нове дурдије и уживаш у томе, да ме вређаш. Оно што си ми јуче учинила, освежило ми је сећање на лаворика и Флорину. Та три недела дубоко су ме дирнула. Ко зна шта би ти још учинила, кад ти не би стао на пут. Сприми се дакле за пуштање крви; уверен сам, да ћеш после те операције бити мирнија и скромнија.

Рекавши то уведе у собу лекара, заповеди да се соба загреје, за тим рече Лукрецији, да сиђе с постеље и седне у насловачу. Она мирно послуша његове речи, и на мужеву заповест лекар јој отвори једну жилу, која је морала, у Алоизијевом присуству бити дотле отворена, док он није дошао до убеђења, да би даље истицање крви довело у опасност живот. За тим нареди да се и на другој руци отвори жила и не даде да се веже све док једна жена није онесвеснула.

У том стању је однешена у постељу, где је после кратког времена опет к себи дошла. Алоизио је међу тим дозвоа њену мајку, која је стирлике могла знати шта се десило.

— Па, драга ќери, рече она Лукрецији некако тајанствено смећећи се, јеси ли још расположена, да имаш љубавника? Ја сам готова, да своју реч одржим.

— Ах, мајко! одговори Лукреција slabим, уморним гласом: ја сам пропала, мени је крај. Мој жар је угуљен, не треба ми више љубавник.

с немачког

М. Д.

КЊИЖЕВНОСТ

О сензационим романима

Намеран сам овде проговорити неколико речи о једној појави у нашој књижевности, која у последње време узима велике сразмере, те може имати великих и штетних последица по нашу лепу књижевност и по српски читалачки свет. Реч је о сензационим романима, који се продају у нас у свескама по пет, десет и двадесет пара динарских.

Не треба много говорити колико лепа књижевност има вредности, јер она поред тога што пружа читаоцу поуку и забаву, утиче на његове осећаје и душу те их оплемењава и ствара му неко пријатно задовољство које долази од лепога. Зато је у целом образованом свету тежња појединих издавача да што више књига из лепе књижевности растуре по народу. Ту се издају већином одабрана дела, те читалачки свет добија прилике да се што јевтиније упозна са чувеним делима своје и светске књижевности. Познато је да у Немачкој постоје врло многе „библиотеке“, које су много корисних дела дале својим читаоцима. У Француској такође има неколико таквих библиотека, а у последње време спремају неки париски књижари, да за врло јевтину цену пруже читалачком свету старија и модерна дела својих, а и светских писаца. У Русији постоје читава друштва, којима је задатак да раде на просвећивању народном, и она то врше, на првом месту, растурањем одабраних књига. Разуме се, да међу тим издавачима има и таквих, којима је циљ да тим растурањем књига извуку за себе материјалне користи. Али то није велики грех кад се читаоцима пружају одабрана дела и кад се и маси народној даје прилика да се упозна с најсавршенијим умним творевинама људским. Према томе што се дела Золина, Додетова, Гетеова, Тургеневљева растурају на хиљаде, може се извести закључак, да њихови издавачи раде савесно, а у исто време и да је њихов читалачки свет зна шта треба читати. Дакле од издавача у многоме зависи да ли ће укусу читалачког света бити чист или не.

Наша је књижевност још мала, да би у њој читаоци могли наћи све оно што лепа књижевност може дати. Да би ту оскудаци у оригиналним делима нагнадили, ми се морамо трудити да из туђих књижевности преводимо оно, што ће српском читаоцу бити од користи, и дати му могућности да ужива у лепоме. Опет, дакле, до издавача српских стоји много, којим ће се правцем у читању уцртати наш читалачки свет. Познато је, да наш први романије Милован Видаковић има највише заслуга да се и у нас створи читалачки свет. Али, у исто време, он је највише крив, што је тај свет заведен на странутицу и што му је укусу још и данас искварен. На послетку то се може и правдати

УН И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А

тине, што у оно време није могло другачије ни бити. У књижевности на Западу владао је тада романтизам, те није ни чудо било, што је он нашао одзива и у српској књижевности. Али су се од тога времена изменили многи правци у светској књижевности почевши од романтизма до Золина натурализма. Сви ти правци морали су проћи и кроз српску књижевност, јер се и у нас преводило све, што се дохватило. Таким начином почео се васпитавати укус нашег читалачког света. Види се, дакле, да у преводу није било никаква реда и правца. Наши су преводници и издавачи хтели употребити књижевност у своју корист. Они су видели да најбоље пролазе разни сензациони романи, који су се радо читали, јер су пуни заплетених ситуација, изненадних догађаја, бурних сцена. Али се тиме почео развртати укус нашег читалачког света. Дотле још неупућен и непоуздан укус нашег света, почео се повијати пред сваки јачим покретом. Да је среће било тај би се укус упућено правилним путем и васпитао онако како треба... Али у најновије време почели су се издавати романи у свескама да би их што лакше протурили. То је ординарна спекулација. Колико се сећам, мени се све чини, да је то издавање на свеске отпочело пре десетак година, и да га је отпочео неки Никола Јов. Протић својим преводом „Краљице Ноћи“, а после су се већ отпочели низати романи за романима, као: „Мртва ноћа у Сибирији“, „Лов на милионе“, „Ноема“, „Црна Дама“, и т. д. Од њих публика није имала никакве користи, али су њихови преводници и издавачи пунили своје џепове. Да су они били корисни за преводнице и издаваче, доказ је што и данас свакога месеца излазе по неколико таквих романа, као што су: „Капетани Драјфус“, „Тајанствени Париз“, „Крвава ноћ освете“, „Париске грешнице“.

Интересантно је како се ови романи објављују: „Ускоро ће почети излазити — вели се у каквом огласу — најзанимљивији и најинтересантнији роман Х. У. од чувенога писца Z., који ће излазити у свескама од једног штампаног табака а свака ће свеска стати пет пара динарских. Свезака ће бити највише тридесет“. И тако роман почиње излазити, продавци јуре и деру се; продају не може боље бити, а роман се још не свршава. На послетку се публици досади чекајући свршетак, и преводници га сад почну скраћавати, док не дотерају до сто свезака. Ако узмемо да је било најмање 300 претплатника, издавачи су добили 1500 динара. Нека штампана и остали трошкови изнесу, невероватну суму од 1000 динара, па ће ипак остати 500 динара као зарада!

Да ови романи не користе ништа читаоцима и да им шта више и штете доносе, не треба много доказивати. Нарочито то вреди за омладину и за женски свет, који имају нежније осећаје а још су врло неискусни. Пре свега у тим романима читалац не може наћи здраве духовне хране. Предмети тим романима са свим су обични и безначајни, по највише какве сплетке, завере, убиства. Догађаји, који се у њима износе, већином су невероватни, њих не одобрава здрав разум, они се не оснивају на реалном животу те не могу дати никакве поуке читаоцу. За тим

они не могу пријатно ни забавити читаоце, јер су пуни заплетених догађаја, који умарају читаоцев разум. Даље, они утичу рђаво на осећаје, јер су пуни јаких сцена, које узбуђују и драже осећаје, тако да се читалац не осећа задовољан, већ га подилази од читања језа и страх. На послетку ти романи утичу штетно и на душу читаоцеву. Млада читалачка душа прима лако оно што не ваља у њима, те се квари и склона је да свашта примитује. Ја сумњам да је ико кадар такав роман прочитати до краја, јер су пуни понављања и намерног одуговлачења. Ја сам почео читати један роман и читајући дошао до места где је главни јунак пао у реку. Искрено сам жаљали овога несрећника, али сам се и обрадовао што ће се једном и овај роман свршити. Али писцу није било стало до тога. Да би изишао што већи роман, он је неком волшебном силом извукао из реке свог јунака и оживео га!

Још бисмо много разлога могли навести, да се види колико су штетни ти сензациони романи за српску читалачку публику. Мислим да ће се сваки сложити са мном, да се треба свим силама старати да се та књижевност сузбије. Није довољно само јавно осуђивати ту књижевност и њене издаваче, већ је потребно и другим средствима сузбијати. То ће се најбоље учинити кад се почну преводити и издавати само одабрана дела из лепе књижевности. Ту се не треба освртати ни на какве сметње. У почетку ће то, разуме се, ићи по теже, али кад нам свет увиди да нема друго шта да чита, баће упућен на одабране преводе, који му се дају. Мало по мало он ће се на то навићи, његов ће се укус дотеривати, и он ће после читати само лепе ствари с уживањем, као што је некада гутао сензационе романи.

Време је да се у нас отпочну преводити одабрана, класична дела из светске књижевности. Наша је књижевност тако сиромашна dobrim преводима, да се томе морамо чудити. Докле чак и Вугари, који су у оригиналној књижевности заостали далеко иза нас, имају у преводу целога Шекспира, Бајрона, Гогоља, Тургенјева, ми немамо ни најпознатијих светских писаца, или имамо од њих тек по неко дело. Зато се мора похвалити идеја *Српске Књижевне Задруге*, да преко свога *Забавника* пружи српским читаоцима по које значајно дело из модерне светске књижевности. Исто тако лепу намеру има и карловачко издање *Декамерона*, у коме су сто прича од сто најславнијих светских књижевника. Ту скоро је објавио и др. Драгиша Станојевић (у *Поговору „Беснога Роланда“*) да је поред *Беснога Роланда* превео и Таса, Бајрона, Данте-а, Милтона, што ће се, без сумње, лепо примити.

Мил. А. К.

БЕЛЕШКЕ ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ И УМЕТНОСТИ

Почетком овога месеца изашла је у Липици књига „An der Schwelle des Orients.“ Написао је Х. гроф од Доне, генерал-мајор.

У Београду продаје се лист само код продаваца на број.

САДРЖАЈ: „Не помишљај на ме...“ (песма) — „Напуштени кутак“ (свршетак) — „Брод“ (песма). — „Где поморанце зру“ (наставак) — „Три пробе стрљева“ — „Књижевност“ — „Белешке из књижевности и уметности“.

Власник Ст. М. Веселиновић. Штамп. Св. Николића об. венац бр. 2.—Београд. Уредник Ј. М. Веселиновић.